

TOPONÍMIA I NOMS DE NIGULS AL LLEVANT I MIGJORN DE MALLORCA

Maria Bonet Vidal i Miquel Grimalt Gelabert

XVIII Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Selva, 2005

S'han recercat d'una manera sistemàtica els noms populars dels niguls arreu dels termes municipals de Santanyí, Felanitx, ses Salines, Manacor, Sant Llorenç, Son Servera, Capdepera, Artà, Porreres, Algaida, Llucmajor i Sant Joan. En total s'han recollit prop de 400 termes genuïns per a referir-se a niguls i formacions nebuloses, així com a les seves varietats formals. (Bonet/ Grimalt, 2004)

D'aquests termes se n'han trobat fins a 57 que tenen una denominació marcadament relacionada amb la toponímia, aquesta relació s'associa a diversos mecanismes:

una relació expressa amb un puig o relleu sobre el que se situen o al qual toquen.

la concordança amb la del paratge (illa, poble, possessió...) a la vertical del qual sembla que se situa el nigul.

l'aparició de geogrames mítiques amb la identificació de l'ennigulada amb un indret geogràfic allunyat de Mallorca o només existent en la ficció.

A continuació es comenten cadascun dels mecanismes esmentats, amb els exemples més notoris.

NIGULS DALT DELS PUIGS

Els niguls sovint tenen una relació directa amb els relleus: la presència de muntanyes força corrents d'aire ascendents que alhora són motiu de la condensació de les masses d'aire humides que acaben per provocar l'aparició de nebulositat. Moltes vegades aquestes ennigulades provocades pel relleu són molt bones indicadores per al pronòstic immediat del temps, ja que la seva presència són ser símptoma de condicions d'humitat i inestabilitat favorables a la precipitació. Segurament aquesta utilitat per a la previsió meteorològica ha estat el motiu que la terminologia per aquest tipus de niguls sigui tan abundosa, també deu haver influït en la profusió de noms el fet que apareixen en localitzacions quasi fixes o en tot cas sotmeses a mínimes variacions, per la qual cosa són fàcilment identificables, fins i tot als ulls d'observadors pocs avesats.

Santuaris, talaies i nius de mal temps

Els dos puigs més coneguts de la comarca on s'ha efectuat el recull toponímic són, sens dubte, el puig de Sant Salvador de Felanitx i el puig de Randa. Ambdues muntanyes tenen i han tengut una importància transcendental ja que, a més de fites visuals de primer ordre, han estat llocs de culte i pelegrinatge, amb santuaris al seus cims.

El primer d'aquests dos relleus, el puig de Sant Salvador, apareix relativament solitari i culmina, amb quasi 500 metres sobre el nivell de la mar, la part meridional de les serres de Llevant. Està situat a poca distància de la línia de costa, per la qual cosa provoca un efecte molt notable d'enlairament dels fluxos d'aire marítim humit de component est, que es tradueix en nuvolades i precipitacions. Als ulls dels observadors es tracta d'un puig que deu tenir fred, ja que els diferents informadors comparen els niguls que s'aferren al seu cim amb diversos estris d'abric. A Santanyí diuen que *Sant Salvador du capell*, i és senya d'aigua. Segurament més religiosos, a Cas Concos comenten que *Sant Salvador du Corona* la qual cosa és senyal d'aigua el mateix dia, no de bades la Mare de Déu que presideix el Santuari dalt del puig està coronada pontificalment. Una varietat, que únicament s'ha trobat a Felanitx, afirma que *la Mare de Déu du Capell*, expressió en què l'advocació religiosa sembla ha llevat tot el protagonisme al puig. Les imatges marianes en temps passat sovint foren vestides amb teles gruixudes i capes, potser per aquest motiu s'han recollit la forma de *Manto de Sant Salvador* (Manacor) boira que tapa el puig i que indica igualment pluja, els més primmirats d'aquesta localitat estableixen una distinció entre l'esmentat *manto* i el *Domàs de Sant Salvador*, aquest darrer és quan la boira només tapa el cim i els costers fins a mitja muntanya; no obstant això, no deixa de ser una diferenciació estètica, ja que en aquest cas la brusca és indefectiblement segura.

En relació a Sant Salvador encara cal comentar dos termes, un —sense connotacions toponímiques directes— és *es Senyal d'en Diego* (Cas Concos) que apareix quan la boira orogràfica tapa al mateix temps els cims de Sant Salvador, el puig de sa Comuna i el Castell de Santueri i augura una bona saó. L'altra fa referència al cim del Castell de Santueri, elevació relativament propera a Sant Salvador i la qual probablement com a mostra d'humilitat front al seu germà major es cobreix el cap de manera més precària, així els habitants de Cas Concos es refereixen a la *Gorra des Castell*, ennigulada que culmina aquesta elevació i és premonitòria de la pluja.

El puig de Randa amb el seu posat massís se situa a la cruïlla entre els termes municipals de Lluçmajor i Algaida. No queda enrere pel que fa a mèrits per al pronòstic, i els diversos niguls que hi guarden relació formen els seus noms amb mecanismes força més variats que els que s'han apreciat a Sant Salvador. Hi ha una forma igual a les abans esmentades, el *Capell de Randa* (Lluçmajor) terme que designa el núvol que tapa el cim de la muntanya i molt similar a la forma *Boira a Cura* (Montuïri), com en tants altres casos indiquen precipitació imminent. Molt més suggeridors formalment són tres grans niguls cumuliformes que es formen damunt el puig de Randa i que la imaginació popular ha personificat: es tracta de *na Fàtima* i *na Tomasa* (Algaida) i de *na Guítzot* (Lluçmajor). Les dues primeres corresponen a grans ennigulades blanques i que acaben en punta, però la primera es veu més a ponent del puig (entre Randa i Cura) i té un pronòstic incert, quant a la segona apareix més a llevant i en sortir fa una aiguada feresta, fins al punt que la font de Randa rebrota. Contràriament *na*

Guitzot es genera damunt el puig de Randa, té molt mal aspecte, gruixat i amenaçador, però no fa ploure al terme llucmajorer, sinó que l'aiguada afecta més a llevant cap a la part de Manacor.

Al voltant de Randa apareixen alguns noms de gran originalitat, així des de Lluçmajor, amb una comparació enginyosa es refereixen a *ses Barbes d'en Moll*, quan una boira es posa baix el Morro d'en Moll, un dels esperons del puig. Es tracta d'un bon exemple de boira que pastura aferrada a la muntanya i assenyala que la pluja és molt a prop.

Encara més interessant és la història recollida a Algaida i localitzada a les muntanyes properes a Randa. Es tracta d' *es Senyor i es Criat*, el primer personatge és un nigul prim, llarg i gris (que correspon a la descripció d'un cumulonimbus amb el cim glaçat), quant al segon és grassonet, gris i ample (segurament un gran cúmulus congestionat), un se situa damunt sa Sopegada des Gegant i l'altre cap al puig de ses Bruixes. Quan ambdós niguls es toquen, el senyor ordena al criat que amolli tota l'aigua que du, la qual cosa es tradueix en un aiguada fora mida.

Cims de Llevant

Els punts culminants de les serres de Llevant també aporten el nom a niguls que s'hi associen. Destaquen els dos grans puigs (o muntanyes en el parlar local) de Calicant i d'Alpara, relativament isolats i amb una alçària de 476 i 487 metres sobre el nivell de la mar respectivament, la qual cosa els converteix en fites visuals que es poden albirar de bona part de la comarca.

La muntanya de Calicant, en la frontera dels termes de Sant Llorenç i Manacor és també coneguda com es Telegrafet, ja que al cap d'amunt hi ha una caseta que formà part del telègraf òptic que enllaçava temps enrere Mallorca amb Menorca. Des de Manacor s'afirma que quan el seu cim es tapa amb un nigul la pluja és segura, d'aquí en ve la forma *es Bonet de Calicant*, un altre terme és *es Senyal d'en Beió*, que també es refereix a les mateixes circumstàncies. Quan es forma un gran cúmulus a la seva vertical se l'anomena com *sa Bubota de Calicant* i pronostica fred i neu.

Les circumstàncies del puig d'Alpara (o puig de Carrossa) són similars, es troba no gaire lluny de Calicant i la seva alçària tampoc no en difereix gaire, ara bé la seva forma és distinta, més rodona. Des d'Ariany es considera que quan es tapa pronostica la pluja.

*En es puig del Pare capell
aigua fins a sa pell.*

El valor de predicció d'aquesta muntanya arriba a pobles que n'estan relativament allunyats i des dels quals no constitueix una fita visual molt destacada. Així a Son Servera consideren que la *Boira en es Puig de Carrossa* és un auguri de precipitació segura.

Més lògic sembla que els serverins considerin senyals de precipitació les nuvolades situades als relleus que envolten aquesta vila, per això parlen de *Boira damunt Son Jordi*, la *Boira de l'Àngel* o del *Capell de s'Estepar* en referència als estratocúmulus que de vegades coronen aquestes serres.

Les muntanyes més elevades del Llevant de Mallorca es troben a la rodalia d'Artà, i també s'han trobat exemples de niguls estratiformes recollits a Cala Rajada com *es Barret* que l'informador situa damunt el puig de Ferrutx, i de *s'Ovelleta*, que fa referència a una boira petita que pastura entre na Penyal i es puig Negre.

Cabrera, la muntanya enmig de la mar

El conjunt d'illes i illots en torn de Cabrera, vists des de Mallorca ofereixen la imatge d'una muntanya que sorgeix enmig de la mar i la seva silueta és molt visible, no de bades constitueixen el darrer relleu de la Serra de Llevant. La situació meridional de Cabrera provoca que els seus penyals siguin el primer obstacle que troben els fluxos d'aire del sud-oest (d'on sovint corre el mal temps que afecta aquesta part de la nostra illa) i en conseqüència damunt s'hi formen grans niguls cumuliformes que pronostiquen precipitacions a les hores immediates.

Des dels termes situats a la part septentrional de la comarca de Llevant el perfil de l'illa només es pot observar en sortir de pesca en direcció cap a l'est, i entre els informadors de Son Carrió i de Cala Rajada s'ha sentit a dir la forma *sa Muntanya de Cabrera* per referir-se a un gran ennigulada en forma de torre a la vertical d'aquesta illa.

Més interessant és la forma personificada *En Jordà* (Santanyí, Cas Concos, Felanitx), cumulonimbus personificat en la figura d'un feresat gegant eixancat damunt Cabrera, acompanyat d'imponent aparell elèctric i que pronostica mal temps i amb una cançó encara coneguda per no pocs habitants d'aquesta comarca:

*En Jordà damunt Cabrera
s'és alçat ,molt furiós,
ell fa es trons de dos en dos
i es mal temps que ve darrere.*

Un personatge d'aquesta categoria no li manca una parella, *Na Jordana* que tan sols hem vist descrita a Felanitx, que sol sortir al costat del seu marit, però de vegades apareix tota sola.

A Santanyí també s'ha trobat una altra personificació de nigul de tempesta cabrerenc, *En Tudosa*, que tanmateix a altres pobles del llevant de Mallorca no presenta relació amb una localització fixa, sinó que és descrit tant per la seva forma com pel pronòstic de molt mal temps que l'acompanya i que els ha dut a afirmar «En Tudosa, mala persona.»

NIGULS, POBLES, LLOGARETS I POSSESSIONS

De vegades els niguls prenen el nom de la localitat, terme, possessió, illa o comarca damunt la qual la percepció de l'observador —no sempre ben orientada— suposa estan situats. En aquest cas es tracta d'ennigulades de desenvolupament vertical, l'evolució de les quals pot implicar tempestats o precipitacions importants.

Els niguls santanyiners

Santanyí és la localitat que, amb molta diferència, serveix per anomenar més niguls. En general pertanyen a la categoria d'ennigulades col·lectives, ja que apareixen en plural. Tots ells duen associada una història similar: un grup de niguls petits, aparentment poc perillous i visualment damunt aquesta vila que, quan progressen cap al nord creixen molt ràpidament, esdevenen gegantins i esclata una aiguada fora mida. Les nombroses denominacions que s'han recollit fan referència d'una manera o altra a aquesta contarella. Les formes *es Homenets de Santanyí* i *es Padrinets de Santanyí* (Algaida), *es Homenons de Santanyí* (Sant Joan), *es Nanets de Santanyí* (Manacor) i *ses Ovelletes de Santanyí* (Sant Joan), emfatitzen la característica de la petita dimensió del niguls en la seva fase inicial. En canvi, hi ha altres denominacions que els compara amb persones d'edat jove, la qual cosa es pot entendre tant com referència a la seva menudència, com al seu caràcter revoltós tan típic del jovent: *es Fadrins de Santanyí* (Porreres, Sant Llorenç, Cas Concos, Llucmajor) i *es Al·lots de Santanyí* (Son Macià, Son Carrió). Més escasses són les formes que especialment volen reflectir el mal caràcter de l'ennigulada com *es Bergants de Santanyí* (Sant Llorenç) i la varietat singular *es Bergant de Santanyí* (Manacor). Una altra forma, en aquest cas potser amb connotacions anticlericals o que enllaça amb la fesomia del nigul és la des *Frares de Santanyí* (Porreres). L'única denominació que no fa referència a cap qualitat del nigul és la del gentilici *es Santanyiners* que s'utilitza a Sant Llorenç, la descripció dels quals concorda amb tots els anomenats anteriorment.

Com es pot comprovar la visual des d'on s'albiren aquests santanyiners nebulosos és ben àmplia, tot i que no s'han trobat a les localitats més septentrionals on s'ha fet recerca (Son Servera, Artà, Cala Rajada), des d'on l'extrem meridional de l'illa no és visible.

Com és lògic a Santanyí no s'utilitza cap dels termes esmentats, encara que s'hi ha pogut recollir una varietat prou interessant: *es Fadrins de Santanyí amb bufanda*, la qual descriuen una ennigulada cumuliforme que a la part de davant té un nigul en creu, que als ulls de l'imaginatiu observador pot semblar una bufanda, cosa lògica ja que indica que s'acosta temps fred.

Una altra raresa és la complexa denominació *es Fadrins de Santanyí festegen amb una cama alta*, que s'ha pogut trobar a la Colònia de Sant Jordi, i que en aquest cas indica un gran complex convectiu que ocupa bona part de l'extrem meridional de l'illa, des de la vertical del cap de ses Salines fins arribar damunt la vila de Santanyí. Són un pronòstic de llevents. A diferència de les anteriors denominacions de fadrins santanyiners, en les quals es tractava de diversos niguls aïllats, en aquesta varietat els diversos caparrots apareixen fusionats per la part baixa.

Altres localitats

Els habitants de Santanyí també anomenen les nuvolades segons el nucli de població on semblen residir, s'identifiquen exemplars que habiten un llogaret proper: *es Al·lots de sa Curia Blanca*, grans cúmuls que apareixen devers s'Alqueria Blanca, que deuen ser ben veïnats des *Al·lots de Calonge* (recollits a Cas Concos). Com a diferències cal assenyalar que

els primers són de color blanc i apareixen en un nombre indeterminat, quant als segons són grisencs i sempre se'n compten tres o quatre.

A l'espai comprès entre els nuclis urbans de Felanitx i Cas Concos i el litoral hi tenen estatge *sa Jaia de Binifarda* (Felanitx) i *es Jai des Pujol* (Manacor). Totes dues denominacions fan referència a ennigulades negres i elevades, encara que no duen un pronòstic clar associat.

Damunt la possessió de Son Ganxo, a la marina de Manacor, de vegades es forma un cúmulo amenaçador, que és personificat com *es Porquer de Son Ganxo* (vist des de Manacor) o *es Porqueret de Son Ganxo* (Felanitx), la seva visió no indica pluja: segons els informadors manacorins sempre ha estat un nigul malfeiner, en canvi a Felanitx indiquen que amb el temps el seu caràcter ha patit una evolució, temps enrere presagiava aigua, però actualment no és una senya segura. Una altra personificació és *na Biromba*, ennigulada feresta que es veu damunt Son Fangos a Manacor (Manacor) i a la part de Ca n'Alou (Felanitx) i que curiosament correspon a un malnom que es troba a ambdós municipis relacionat amb llinatges xuetes. Aquest gran cúmulo de associades cançons com aquesta.

*Quan surt darrere Son Fangos
molt la miren i no en fa cas,
i es qui la coneix diu: jas!
i torna a cercar es paraigo*

Amb una història associada similar a la de les ennigulades santanyineres s'ha trobat la forma *es Fadrins de Felanitx* (Porreres), única forma de col·lectiu de niguls no casats fora de la vertical de Santanyí. S'ha de dir que la seva descripció canvia respecte als fadrins santanyiners, perquè corren de llevant enlloc de llebeig.

Molt més al nord de tots els exemplars anteriors habita *es Moro de Son Ciliano* (Manacor), aixafat i lleig apareix al nord de la capital del llevant de Mallorca, aparentment a la vertical d'aquesta possessió, situada al coster occidental del puig de Son Talent.

Només s'ha trobat un nom relacionat amb un poble del pla de Mallorca, es tracta des *Braç de Sant Joan* (Algaida), que es descriu com un nigul llarguer que es pot veure de matí damunt Sant Joan i que s'associa a precipitacions. No obstant això, a Santanyí s'ha informat del mateix terme, però sense que s'associï a cap municipi, sinó per similitud a una extremitat superior humana, cosa que també indica la nota que sobre aquest terme es va publicar a la revista *Tresor dels Avis*.

Els elements exòtics

Hi ha un nombre limitat de niguls que es relacionen amb accidents geogràfics, relleus o paratges relativament allunyats de l'àrea d'estudi.

Un d'aquests casos es refereix a un relleu prou destacat, es tracta de *sa Rossegada des Galatzó* (Llucmajor), un exemple de senyal curiosament dins el ponent des de la perspectiva del municipi on s'ha recollit. S'ha de dir que la Serra de Tramuntana es veu molt

llunyana des del municipis on s'ha fet la recerca, a excepció de la part occidental del terme Lluçmajor, des d'on els relleus de l'extrem sud-occidental de la Serra són relativament propers.

En canvi no és massa lògica la forma *es Coix d'Inca*, que s'observa des de Cas Concos. Amb la distància que separa aquests dos nuclis difícilment no es pot albirar la capital del Raiguer, tret de casos de visibilitat molt bona, per la qual cosa es denota una especial imprecisió en l'observador, que contrasta amb els termes que s'havien esmentat fins ara, als quals s'apreciava una localització notablement acurada. De fet, segons l'informador no és exacta la seva situació «dins es ponent» i no té significació cara al pronòstic immediat del temps.

No obstant això, els dos exemples en què hi ha manco exactitud en la localització es refereixen a espais extrainsulars. El primer és *s'Eivissenc*, que es pot observar des d'Algaida i Lluçmajor, es tracta d'un nigul solitari que apareix damunt la mar per la part de Ponent, trescant per l'ample canal que separa Mallorca d'Eivissa, és una ennigulada amb restriccions horàries, ja que la seva observació s'ha de dur a terme a primeres hores del matí (segurament perquè l'efecte de la il·luminació lateral des de l'est el magnifica). Com tantes coses que arriben de component oest no és símptoma segur de l'apreciada pluja, sinó que sovint preveu ventades.

Amb un procés similar s'ha generat la forma *es Al·lots de Mavó* (sic.) descrita a Santanyí i que qualifica un col·lectiu nebulós que es pot observar dins la mar en direcció cap a Llevant, suposadament originaris de Menorca i que com tants d'altres són precursors de la pluja.

GEOGRAFIES MÍTIQUES EN EL CEL

La imaginació popular ha volgut suposar que les grans formacions de niguls de desenvolupament vertical corresponen a ciutats en el cel i d'aquesta comparació se'n deriva el terme de *la Ciutat de Troia*, que ja havia estat descrita a les *Rondaies Mallorquines* i que com a forma viva s'ha trobat a Felanitx, Cas Concos i Santanyí. Correspon a una gran ennigulada de color fosc, que sembla tengui edificacions i campanars, i a més a Santanyí s'indica que és com s'hi passejassin animals dedins. L'efecte visual sembla produït per un gran complex convectiu, amb les grans torres de fons i la presència de niguls encreuats davant, que dibuixen imaginaris murades, en tant que els personatges que hi transiten corresponen presumiblement a les boires tendres o pannus que sovint deambulen a la part de davant de les grans negrers. En tot cas resulta notable la presència d'aquesta mítica ciutat del Món Clàssic que tresca pels cels mallorquins.

En canvi una altra figura similar, la de *la Ciutat de Paradela*, que apareix en reculls com les *Rondaies* i la revista *Tresor dels Avis*, no ha estat mai descrita pels informadors entrevistats, tot i que l'àrea on apareix (davant el litoral de Capdepera) ha estat recercada.

SOBRE LA GEOGRAFIA DELS NOMS DE NIGULS ASSOCIATS A TOPONIMS

La visió de tots els termes que s'han anat relatant fins ara reflecteix un conjunt de característiques geogràfiques i climàtiques de l'àrea estudiada.

- La formació de niguls orogràfics com a indicador de canvis de temps és una pràctica prou encertada, ja que quan un núvol apareix aferrat a un puig, indica que el nivell crític de saturació de l'aire es troba a una alçària concreta i que per tant les condicions són, d'entrada, favorables per a la precipitació. Si s'observen els noms recollits amb aquestes característiques, tots ells estan associats a muntanyes que superen els 400 metres sobre el nivell de la mar (Sant Salvador, Cura, puig de sa Comuna, Castell de Santueri, muntanya de Calicant, Puig d'Alpara...), amb la única excepció de la Serra de Son Jordi. En conseqüència per a la saviesa meteorològica popular les condicions idònies per a les precipitacions es troben quan a partir d'uns 300 metres se situa el nivell de saturació de les masses d'aire. Curiosament molts de puigs que tenen alçàries inferiors, però que tenen una especial significació visual per als municipis de l'àrea de referència (Consolació o puig Gros a Santanyí, sa Mola i puig de sa Cista a Felanitx, Santa Llúcia, puig de Son Talent i puig de Son Galiana a Manacor, puig de ses Fites i puig de s'Esquerda a Sant Llorenç, puig de ses Talaies a Son Carrió...) no tenen cap terme per referir-se a les possibles ennigulades orogràfiques que s'hi formin.
- El component predominant dels niguls que indiquen precipitació és la meridional, encara que es trobin referències a situacions en què poden aparèixer a llevant, tramuntana i ponent. No obstant això, els senyals de ponent no solen considerar-se com a bons indicadors, i manquen absolutament referències a nuvolades portadores d'aigua que vinguin de mestral. Aquesta característica indica una encertada lectura de les condicions generals de la circulació als dies en què plou, ja que en alçària el temps sol córrer de component sud, particularment del sud-oest. Per aquest mateix motiu els territoris situats a migjorn com Cabrera (per als municipis més meridionals) i Santanyí (per a gran part de la comarca) són els indrets on neixen o hi tenen aparentment l'estada les ennigulades que provoquen grans precipitacions.
- Els noms i descripcions s'han generat a partir d'observadors prou acurats: les localitzacions de les formacions nebuloses sobre les verticals de municipis solen ser prou exactes. A més les descripcions de processos d'evolució dels niguls són sovint molt encertades, particularment la contarella referida a *es Senyor i es Criat* és un bon relat per fer entenedent el procés de glaçament del cim dels grans núvols de creixement vertical, moment a partir del qual sovint s'inicia la precipitació més intensa.
- Apareixen excel·lents recursos lingüístics i conceptuals per a fixar la informació i facilitar-ne la transmissió, dels de les metàfores a les comparacions, dites, personi-

ficacions, cançons i contarelles. Segurament pel fet que és un patrimoni que s'ha recollit en vies de desaparició, aquests relats poguessin haver estat temps enrere més nombrosos i les seves versions més complexes.

- L'assiduitat amb què es formen determinats niguls dels que s'han esmentat, així com la seva fidelitat a una localització geogràfica molt concreta els situen al límit de poder considerar-los quasi-topònims. En tant que designen una realitat situada quasi de manera a l'espai semblen propers a un aerotopònim, però no són permanents i en absència del nigul no s'anomena aquella part del cel amb aquest nom i aquest fet no permeten arribar a l'estadi toponímic, no obstant això, la present aportació es complementa amb un primer assaig de cartografia dels principals niguls orogràfics del migjorn de Mallorca.

BIBLIOGRAFIA

Aguiló, Cosme (1987): «Cabrera i el cançoner.» *El Mirall* 6: 18-20.

Bonet Vidal, Maria / Grimalt Gelabert, Miquel (2002): «Noms populars de núvols a Mallorca. Notes sobre la seva significació climàtica», dins Guijarro, J.A./ Grimalt, M./ Laita, M./Alonso, S. (Ed): *El Agua y el Clima. L'Aigua i el Clima*. Publicaciones de la Asociación Española de Climatología, Serie A, núm. 3, Marratxí, 387-396

Bonet Vidal, M. / Grimalt Gelabert, M. (2004): *Els noms dels niguls a Mallorca (Llevant i Migjorn)*. Documenta Balear. Palma.

Alcover, J. M.: *Aplec de Rondaies Mallorquines*. Editorial Moll. Palma.

Ferrer Ginard, Andreu (1922): «Núvols. Noms, formes especials i lo que pronostiquen.» *Tre-sor dels Avis*.